

Тернопільський відділ Українського географічного товариства

ВІСНИК

Тернопільського відділу

Українського географічного товариства

Тернопіль-2019

УДК 91 (477.84)

В 53

Вісник Тернопільського відділу Українського географічного товариства. – Тернопіль: СМП "Тайп". – №2 (випуск 2). – 2018. – 128 с.

Адреса видавця: 46027, Україна, м.Тернопіль, вул. М.Кривоноса 2, каб. 130.9

Засновано у листопаді 2017 року. Виходить 1 раз на рік.

Друкується за рішенням Президії Тернопільського відділу Українського географічного товариства

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Вігенко І.М. – к.г.н., заступник директора, Тернопільський обласний комунальний інститут післядипломної педагогічної освіти.

Качан Є.П. – к.е.н., професор, зав. кафедри, Тернопільський національний економічний університет.

Кузишин А.В. – к.г.н., доцент, декан географічного факультету, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка.

Свинко Й.М. – к.г.-м.н., професор, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка.

Сивий М.Я. – д.г.н., професор, зав. кафедри, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка.

Царик Л.П. – д.г.н., професор, зав. кафедри, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка (головний редактор).

Царик П.Л. – к.г.н., доцент, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка (відповідальний секретар).

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за добір, точність наведених фактів, цитат, власних імен та інших відомостей.

Технічний редактор:

П.Л.Царик.

Дизайн обкладинки:

П.М.Дем'янчук

ЗМІСТ

ІСТОРИЧНА ГЕОГРАФІЯ

Андрій Кузишин РЕТРОСПЕКТИВНО-ГЕОГРАФІЧНИЙ АНАЛІЗ ПРЕЗИДЕНТСЬКИХ ВИБОРІВ В ТЕРНОПІЛЬСЬКІЙ ОБЛАСТІ (1999-2014 РР.)	4
--	---

ФІЗИЧНА ГЕОГРАФІЯ

Мирослав Сивий ТЕРНОПІЛЬСЬКЕ ПОДНІСТРОВ'Я – ІСТОРІЯ В КАМЕНІ	10
Йосип Свинко, Петро Дем'янчук, Сергій Гулик СУЧАСНІ ГЕОЛОГІЧНІ ПРОЦЕСИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА СТІЙКІСТЬ ЖИТЛОВИХ ТА АРХІТЕКТУРНО-ІСТОРИЧНИХ БУДІВЕЛЬ МІСТА ТЕРНОПОЛЯ	16
Ганна Чернюк СЕЗОННІ ЗМІНИ НАПРЯМУ І ШВИДКОСТІ ВІТРІВ НА ПІВДНІ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ	24

ЕКОНОМІЧНА І СОЦІАЛЬНА ГЕОГРАФІЯ

Богдан Заблоцький ЕКОНОМІЧНА І СОЦІАЛЬНА ГЕОГРАФІЯТРАНСФОРМАЦІЯ СТРУКТУРИ ЗЕРНОВОГО ГОСПОДАРСТВА ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ: ПРИЧИНИ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ	30
Михайло Потокій, Вікторія Гуменюк, Юлія Сеник СТРУКТУРНІ ЗМІНИ В ЕКСПОРТІ ПОСЛУГ З ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ	34

РАЦІОНАЛЬНЕ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ І ЗАПОВІДНА СПРАВА

Петро Царик ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНИЙ ФОНД БАСЕЙНУ Р.НІЧЛАВА	39
Ігор Кузик, Зоряна Кузик СУЧАСНИЙ СТАН ТА НАПРЯМКИ ОПТИМІЗАЦІЇ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ БАСЕЙНУ РІЧКИ НІЧЛАВИ	44

КРАЄЗНАВЧІ НАРИСИ ТА ТУРИЗМ

Любомир Царик, Володимир Царик СЕЛО БАЗАР: КРАЄЗНАВЧО-ГЕОГРАФІЧНИЙ НАРИС	49
Василь Файфура КРАЄЗНАВЧІ ДОСЛІДЖЕННЯ САКРАЛЬНИХ ОБ'ЄКТІВ СЕЛА СИВОРОГИ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ ТА ЙОГО ОКОЛИЦЬ	54
Леся Царик ГЕОГРАФО-КРАЄЗНАВЧА ХАРАКТЕРИСТИКА С. ІЛAVЧЕ	60
Наталія Флінта ГЕОГРАФІЯ МЕДИЧНОГО ТУРИЗМУ УКРАЇНИ	67
Іван Рудакевич НАПРЯМИ ВИКОРИСТАННЯ ТУРИСТИЧНО-РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО РАЙОНУ	72
Тетяна Грухіна ПОДОРОЖ У КАЗКОВИЙ СВІТ “МЕДОБОРІВ”. ОПИС ЕКСКУРСІЙНОЇ ПОЇЗДКИ	78

ГЕОГРАФІЧНА ОСВІТА

Ольга Варакута ГЕЙМІФІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ГЕОГРАФІЇ У ВИЩІЙ ШКОЛІ	85
Мирослава Питуляк, Микола Питуляк РОЗВИТОК ЛАНДШАФТОЗНАВСТВА В УКРАЇНІ (Студентська наукова конференція, присвячена 160-річчю від дня народження П.А.Тутковського)	92
Наталія Таранова ВИДАТНІ ГЕОГРАФИ-МЕТЕОРОЛОГИ	96
Світлана Добровольська, Людмила Вітко ДОСЛІДНИЦЬКА РОБОТА ПІД ЧАС ЕКСКУРСІЙ ТА ПОХОДІВ	107

ЕКОЛОГО-ОСВІТНІ ТА ЕКОЛОГО-ВИХОВНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Галина Калінська, Любов Янковська ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ НА УРОКАХ ГЕОГРАФІЇ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ	115
Ігор Чеболда, Іван Каплун ЗНАЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ПОЛЬОВОЇ ПРАКТИКИ В ЗАПОВІДНИХ ОБ'ЄКТАХ ДЛЯ ОПТИМІЗАЦІЇ ПІДГОТОВКИ ВИСОКО-КВАЛІФІКОВАНОГО ФАХІВЦЯ-ЕКОЛОГА	119

ІНФОРМАЦІЙНЕ ПОВІДОМЛЕННЯ	124
ВТРАТИ	128

Висновки. Розвиток медичного туризму в Україні має величезні перспективи. По-перше, це породить здорову конкуренцію серед клінік, які у боротьбі за увагу та довіру пацієнтів почнуть працювати над підвищенням якості та розширенням переліку своїх послуг, покращувати матеріальну базу.

По-друге, буде сформована оптимальна пропозиція у співвідношенні ціни і якості, що дозволить успішно конкурувати з зарубіжними клініками. Потреби українців, як і інших мешканців зарубіжних країн, в якісних і дешевих послугах якраз мають всі шанси стати основою для стратегічного розвитку медичної системи, орієнтованої на ринок медичного туризму. Україна може досить достойно конкурувати по ціновим пропозиціям з багатьма зарубіжними країнами. Але, на жаль, в країні немає міцної матеріальної бази, відповідної законодавчої підтримки, великого переліку послуг та сформованого іміджу, як наприклад, у Німеччині, Ізраїлю, Туреччині. І саме через це країна втрачає платоспроможних пацієнтів на внутрішньому ринку медичних послуг, які змушені виїжджати на лікування за кордон. Ось в цьому ми поступаємось, але не в талановитих спеціалістах, які потребують підтримки. Українським лікарям необхідно допомогти інтегруватись у європейську лікарську спільноту, покращити знання іноземних мов та мати своїх представників на міжнародних конференціях.

Література:

1. Бойко М., Шандор Ф. Медичний туризм: відпочинок чи лікування? Новітні аспекти // Науковий вісник Ужгородського нац. університету: Сер.: Економіка. – 11/2011. – Спецвип. 33, Ч.4. – С. 17-19.
2. Качмарек Я. Туристический продукт. Замысел. Организация. Управление / Я. Качмарек, А. Стасяк, Б. Влодарчик ; пер. с польск. И. Д. Рудинского. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2008. – 495 с.
3. Струк О. Здоров'я поруч. // Газета «Галицькі контракти». – 2010. № 3-4. – с. 28-33.
4. European Commission Study into Attitudes towards tourism [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/documents/studies/index_en.htm
5. European Commission, Eurostat [Електронний ресурс] / Panorama on
6. tourism. – Режим доступу: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>

Abstract:

Natalia Flinta. GEOGRAPHY OF MEDICAL TOURISM OF UKRAINE.

The article focuses on the main issues of the current state of development of medical tourism in Ukraine. It also examines the experience of foreign countries in the field of medical tourism. One has conducted the SWOT analysis, identified the main factors determining the attractiveness of the Ukrainian medical tourism market. The article describes three main models of attracting foreign patients that are used in Ukraine. As well as determines the main aspects, problems, and potential for development.

Keywords: medical tourism, Ukraine, health tourism, perspective.

УДК 911.3

НАПРЯМИ ВИКОРИСТАННЯ ТУРИСТИЧНО-РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО РАЙОНУ

Іван Рудакевич

*Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
ivaco@ukr.net*

Розглянуто складові туристично-ресурсного потенціалу Тернопільського району і особливості його територіальної організації. Проаналізовано розташування і використання природних туристичних ресурсів. Охарактеризовано значення і використання історико-культурних об'єктів на території району. Запропоновані перспективні напрями розвитку та туристичні маршрути.

Ключові слова: Тернопільський район, туризм, туристичні об'єкти, туристичні ресурси.

Територія Тернопільського району завдяки вигідному географічному положенню і наявності багатьох природних та історико-культурних ресурсів сприяє розвитку туристичної сфери. Цьому значною мірою допомагає розташування великого міста, адміністративного і туристичного центру Тернополя в межах цього району. Унікальні природні умови, зумовлені простяганням відрогів Товтрового кряжу і порівняно густій річкової мережі, сприяли формуванню унікальних ландшафтів і об'єктів, які приваблюють сюди багатьох відпочивальників. На території району розташовано багато історичних пам'яток і об'єктів туристичної інфраструктури, що позитивно сприяє розвитку його рекреаційної сфери.

Власне різні компоненти туристично-ресурсного потенціалу зумовлюють унікальний туристичний візерунок цього району.

Тематиці дослідження туристично-ресурсного потенціалу Тернопільського району присвячено багато наукових робіт. Територіальну організацію і потенціал природних туристичних об'єктів на даній території досліджували у своїх працях А. Богуцький, О. Заставецька, Я. Мариняк, С. Новицька, Й. Свинко, П. Царик та інші. Історико-культурні об'єкти на території району охарактеризовані в публікаціях Л. Бойцун, К. Дударчук, О. Івченка, В. Мороза, О. Рунців та інших авторів.

Метою даної публікації є дослідження особливостей територіальної організації туристично-ресурсного потенціалу території Тернопільського району для забезпечення розвитку різних напрямків рекреаційно-туристичної діяльності.

Тернопільський район розташований у центральній частині Тернопільської області. Площа – 749 км², кількість населення (станом на 1.01.2018 р.) – 67,1 тис. осіб. Районний центр – м. Тернопіль – водночас є обласним центром. Відстань від районного центру (м. Тернополя) до населених пунктів району коливається від 1 км (с. Петриків) до 23 км (с. Козівка). Протяжність території району з півночі на південь становить 38 км, із сходу на захід – 32 км. Тернопільський район межує на півночі й північному зі Збаразьким, на сході – з Підволочиським, на півдні – з Терехівським, на заході – з Козівським, на північному заході – із Зборівським районами. У фізико-географічному відношенні Тернопільський район розташований у західній частині лісостепової зони у поясі помірного клімату, територіально розміщуючись на Тернопільському плато Подільської височини. Найбільші річки – Серет, Гнізна, Гніздична.

У центрі району (м. Тернопіль) сформувався вузол залізничних і автомобільних шляхів. Тут проходять такі важливі залізниці як Львів – Жмеринка – Одеса (з відгалуженням на Київ), Шепетівка – Тернопіль, Тернопіль – Заліщики – Чернівці, Тернопіль – Ходорів. Через територію Тернопільського району пролягають автодороги міжнародного значення Е-50 (М-12 за національною класифікацією шляхів) Стрий – Тернопіль – Кіровоград – Знамен'янка, Е-85 (М-19) Брест – Ковель – Тернопіль – Чернівці – Одеса, а також національного значення Н-02 Львів – Тернопіль. Важливу роль відіграють також дороги регіонального Р-39 (Тернопіль – Броди), Р-41 (північна кільцева м. Тернопіль) та місцевого значення Т-2002 (Тернопіль – Скалат – Жванець), Тернопіль – Баворів – Терехівля й інші. По дорогах району проходить міжнародний транспортний коридор TRASECA (Центральна Європа – Кавказ). Автошляхи цього транспортного коридору поєднують країни Європейського та Азійського континентів. На території Тернопільського району (поблизу сіл Великі Гаї та Смиківці) розміщений міжнародний аеропорт «Тернопіль», який на сьогодні не функціонує.

Станом на 1 січня 2018 року у Тернопільському районі проживало 67,1 тис. жителів, що становило 6,3 % населення області. На території району окрім м. Тернопіль розташовані 56 сільських населених пунктів та 2 селища міського типу – Велика Березовиця та Великі Бірки. Найбільшим поселенням Тернопільського району є смт. Велика Березовиця, в якому проживає 8,2 тис. жителів (станом на 1.01.2018 р.), у смт. Великі Бірки – 3,4 тис. мешканців. Серед інших сільських населених пунктів найбільшими є Великі Гаї (4,5 тис. жителів), Петриків (3,8), Біла (3,3), Великий Глибочок (2,4). Водночас найменшими поселеннями є Хатки (50 осіб), Теофілівка (72), Костянтинівка (130). Середня кількість населення одного сільського населеного пункту становить 1190 мешканців. Середня густина населення – 89 осіб/км².

Населення Тернопільського району розселене нерівномірно. Найбільш густонаселеною зоною є передмістя Тернополя, а також смуги поселень здовж річок Серет, Гнізна, Гніздична і Руда. Найменш заселена південно-західна та західна частини району. Демографічна ситуація в Тернопільському районі характеризується поступовим зростанням кількості населення на фоні від'ємного його природного приросту. Однак чисельність населення Тернопільського району зростає завдяки міграційного приросту за рахунок мешканців м. Тернополя та інших районів області. Це зумовлено процесом субурбанізації (зростання приміських територій), який активізувався з кінця 1980-их років. Якщо у 1989 році у Тернопільському районі проживало 58852 мешканці, то в 2001 р. – 60991, а станом на 1 січня 2018 р. – 67100 осіб.

За національним складом населення Тернопільського району є мононаціональним (понад 95 % – українці). Проживає також невелика кількість росіян, поляків, білорусів, вірменів, азербайджанців, молдаван. За релігійним складом переважають християни греко-католицького віросповідання. З 88 релігійних громад району 67 – греко-католицькі, 20 – православні (Київського патріархату і автокефальна), 21 – інші віросповідання (римо-католики, баптисти, адвентисти, тощо).

Територія Тернопільського району завдяки особливій геологічній будові та ландшафтному різноманіттю є багатою на цікаві природні об'єкти. До них належать різні форми рельєфу та відслонення, внутрішні та підземні води, рекреаційні ліси, тваринний світ, природоохоронні комплекси.

У геологічному відношенні територія району розташована на Волино-Подільській плиті, однак на

поверхні переважають неогенові та кайнозойські відклади. В північній частині проходить Товтрове пасмо з вапняковими вершинами та мальовничим ландшафтом. У південній та південно-східній частинах району у глибоких річкових долинах відкриваються геологічні відслонення із шарами різних епох. Поблизу сіл Білоскірка, Баворів, Лучка розташовані відслонення нижньодевонських (червоного забарвлення) пісковиків і аргілітів. Неповдалік сіл Великий Глибочок і Дубівці височіють горби-останці, які є відрогами Товтровою кряжу, складені переважно з вапняків неогенового періоду. Такі цікаві геологічні об'єкти часто є осередками для розвитку наукового та пізнавального туризму.

Рис. 1. Динаміка чисельності населення Тернопільського району

Сприяє для розвитку туризму також рельєф поверхні Тернопільського району. Абсолютні висоти тут коливаються від 272 м (русло р. Гнізна біля с. Скоморохи) до 440 м (околиці с. Дубівці) над рівнем моря. Поверхня переважно хвиляста, часто розчленована ярами та балками. У південній частині району річки Серет та Гнізна утворили глибокі каньйоноподібні долини (села Миролубівка, Лучка, Баворів, Смолянка) з численними меандрами, які створюють мальовничі краєвиди та неповторні ландшафти. Нерівності рельєфу поблизу сіл Підгородне, Петриків, Острів, Великий Глибочок, Гаї-Шевченківські часто взимку використовують для потреб лижного туризму та спорту.

Тернопільський район розташований у помірному кліматичному поясі, який сприяє розвитку як літніх, так і зимових різновидів рекреаційної діяльності. Клімат характеризується постійною зміною циклонів і антициклонів, а також теплим літом і порівняно м'якою зимою. Середня температура січня – 4 – 5° С, липня +18 + 20° С. Абсолютний температурний максимум сягає до + 38° С, мінімум – 35° С. Середньорічна кількість опадів – 590-600 мм, які випадають переважно влітку. Середня висота снігового покриву 15 см. В останні роки помітна тенденція щодо поступового підвищення середньої температури, а також помірно жаркого літа та малосніжних зим.

Територія Тернопільського району також багата на різні водні ресурси, оскільки тут наявна досить густа гідрографічна мережа. Всі річки району належать до басейну Дністра та Чорного моря. Головною річкою є Серет з притоками Гнізна, Гніздична, Гнила Гнізна, Качава (ліві), Нішла, Руда, Довжанка, Нестерівка (праві). На більшості річок району споруджено більше 20 ставків і 2 водосховища (обсягом більше 1 млн. м³ – Тернопільське та Верхньоівачівське). Ці водосховища активно використовуються для потреб рекреації, рибальства, технічного водопостачання та судноплавства. Найбільші ставки, які використовуються з рекреаційною метою, розташовані в селах Романівка, Товстолуг, Петриків, Острів, Почапинці, Домаморич, Великий Глибочок, Малий Ходачків. У с. Дичків на р. Гнізна функціонує ГЕС. Поблизу с. Миролубівка розташоване невелике озерце «Безодня», яке взяте під охорону як гідрологічна пам'ятка природи. Невелику площу в Тернопільському районі займають болота, які розташовані у заплавах річок Серет, Гнізна, Руда, Нішла. Болотні масиви відіграють переважно водо регулюючу функцію, а також є ареалами поширення специфічних видів рослин і тварин.

Ще одними з найпоширеніших водних об'єктів у районі є джерела, які мають важливе екологічне, економічне та соціальне значення. Поверхневі джерела на території Тернопільського району досить поширені, оскільки ресурси прісних підземних вод є найбільшими в області. Вони використовуються не лише для забору чистої питної води, але й з лікувально-оздоровчою метою та для здійснення релігійних обрядів. Поблизу джерел у селах Острів, Ступки, Смиківці, Дичків, Курники споруджені каплиці, біля яких проводять освячення води та богослужіння. Користується популярністю чиста вода з джерел у селах Гаї-Гречинські, Дубівці, Товстолуг, Миролубівка.

На території Тернопільського району також розміщені джерела лікувальних вод. Вони належать до

бальнеологічних ресурсів, які складаються з мінеральних вод і лікувальних грязей. У районі відкриті джерела та свердловини із сірководневими водами поблизу сіл Настасів і Козівка. В околицях с. Настасів залягають також лікувальні грязі із вмістом сірководню та органічних речовин. Ці торфові грязі та сірководневі води використовуються в оздоровчому комплексі, який розміщений у цьому селі, а також в санаторії «Медобори» (с. Конопківка Теремовлянського району).

Важливе місце серед туристичного потенціалу Тернопільського району займають біотичні ресурси, які складаються з флористичних (рослинний світ) і фауністичних (тваринний світ). З флористичних ресурсів для рекреаційної діяльності найчастіше використовуються ліси. Загальна площа, вкрита лісами становить близько 4900 га, однак лісистість Тернопільського району є однією з найнижчих в області – лише 6,2 % території [2, с. 358]. Найбільші лісові масиви в районі зосереджені в південній, південно-західній та північній його частинах. Значну роль для рекреації відіграють невеликі ліси в приміській зоні м. Тернополя, які розташовані поблизу сіл Довжанка, Петриків, Чистилів, Гаї-Шевченківські, Великі Гаї. Лісові масиви Тернопільського району найчастіше використовують для збирання грибів і ягід, полювання, а також для пішохідних і велосипедних мандрівок, пізнавальних екскурсій тощо. Значна частина лісовкритих площ Тернопільського району занесена до об'єктів природно-заповідного фонду. В окремих селах району (Настасів, В. Глибочок, Плотича, Грабовець) збереглися невеликі дендропарки. У смт. Велика Березовиця та с. Великі Гаї створені парки для відпочинку місцевого населення. У долинах річок і узліссях розташовані численні луки і галявини, на яких можна збирати гриби, ягоди та лікарські трави. Такі місця поширені в околицях сіл Підгороднє, Драганівка, Острів, Дубівці, Лозова, Великі Бірки, Прошова та інших.

З фауністичних ресурсів найпоширенішими на території Тернопільського району є мисливські угіддя. До таких належать водно-болотні масиви в долинах річки Серет (крім заказників), Гнізна, лісові угіддя (села Драганівка, Прошова, Лозова), а також деякі с/г угіддя (переважно у зимову пору). Більшість ставків і водосховища на території району використовуються для рибальства. У с. Великі Гаї розташована страусина ферма, яка є потенційним туристичним об'єктом.

Значний туристичний потенціал мають також 30 об'єктів природно-заповідного фонду на території Тернопільського району. Серед них виділяються 7 заказників, 2 дендропарки (с. Плотича і Настасів), 21 пам'ятка природи (рис. 2). Важливе значення для розвитку рекреації мають Серетський гідрологічний, Чистилівський орнітологічний та Іванівський ботанічний заказники, а також пам'ятки природи – цілющі джерела у селах Дичків, Дубівці, Миролюбівка, Острів, Смиківці, Ступки. Заповідні території відіграють важливу роль в охороні цінних природних комплексів, а також сприяють розвитку екологічного, зеленого та пізнавального туризму.

У Тернопільському районі зосереджений значний потенціал історико-культурних туристичних ресурсів. У більшості сіл і селищ розміщені старі храми, археологічні знахідки, місця історичних подій та інші цікаві об'єкти. Багата територія району на археологічні пам'ятки, які розташовані у багатьох поселеннях. Одна з найдавніших стоянок давньої людини (епохи палеоліту) знайдена на околиці с. Великий Глибочок. Сліди поселень палеоліту та мезоліту знайдені у селах Петриків та Івачів Горішній, а також в межах смт. Велика Березовиця. Поселення та поховання доби міді та трипільської культури виявлені у селах Петриків, Підгороднє, Товстолуг, Баворів, Скоморохи. Давньоруські кургани та городища знайдені поблизу сіл Великий Глибочок, Підгороднє, Почапінці, Товстолуг, Чернелів-Руський. У селах Товстолуг і Скоморохи збереглися козацькі могили.

У Тернопільському районі розташовано багато новіших поховань. Пам'ятники та могили загиблим воякам у часи Другої світової війни встановлені у смт. Велика Березовиця і Великі Бірки, в селах Великі Гаї, Грабовець, Почапінці, Довжанка. На околиці с. Петриків споруджений меморіальний знак на місці масових розстрілів євреїв та інших жертв нацистських злочинів з м. Тернополя. У багатьох селах району (Великий Глибочок, Забойки, Прошова, Мишківці, Смиківці) споруджені символічні могили та пам'ятники борцям за незалежність України. Такі об'єкти є осередками для розвитку сентиментального (ностальгійного) і так званого «похмурого» туризму [3].

На території Тернопільського району розташовані чотири пам'ятки архітектури: палац Коритовичів (1720 р.) у с. Плотича, костел (зараз православна церква св. Петра і Павла) у с. Буцнів, церква Іоанна Предтечі (1747 р.) і костел у с. Баворів (рис. 2). Однак реальна кількість цікавих архітектурних пам'яток (більшість з яких не охороняються) є набагато більшою. У населених пунктах району збереглося багато досить старих (віком більше 100 років) культових споруд. Серед них варто виділити церкву Св. Трійці у с. Шляхтинці (1674 р.), костел Успіння Пресвятої Богородиці у с. Прошова (1700 р., недіючий), церкву Пресвятої Діви Марії у с. Буцнів (1744 р.) та Введення у храм Пресвятої Богородиці в с. Смолянка (1780 р.). Храми, споруджені у XVIII-XIX ст. діють у селах Біла, Велика Березовиця, Великий Глибочок, Довжанка, Драганівка, Забойки, Івачів Долішній, Малий Ходачків, Лучка, Стегниківці, Товстолуг. Досить привабливими в архітектурно-мистецькому плані є костели у селах Байківці, Скоморохи, Баворів, а також

церкви у селах Великі Гаї, Грабовець, Застінка, Мишковичі, Прошова.

З інших цікавих архітектурних пам'яток можна виокремити палац Коритовичів у с. Плотича, колишній панський маєток у с. Грабовець (1891 р.), а також унікальний залізничний міст-віадук (1897 р.) на околиці с. Буцнів. У населених пунктах Тернопільського району споруджено також багато пам'ятників і пам'ятних знаків. Переважно вони присвячені українському поетові та національному діячу Т. Шевченку. З решти варто виокремити перший в області пам'ятник С. Бандері у с. Козівка (1992 р.), літературознавцю К. Студинському (с. Кип'ячка), громадсько-політичному діячу Я. Стецьку (с. Великий Глибочок), географу І. Теслі (с. Настасів), отцю М. Михалевичу (с. Чернелів-Руський), О. Барвінському (с. Шляхтинці).

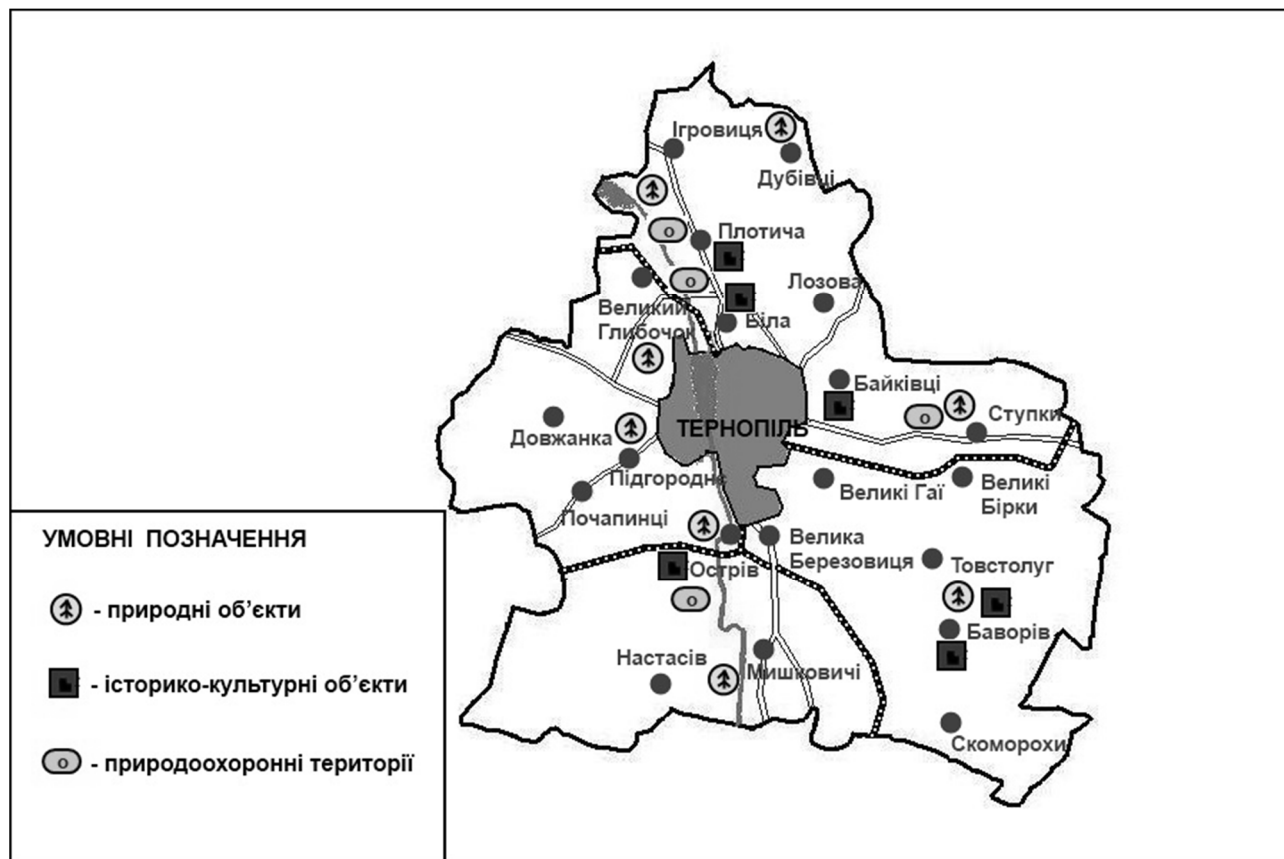

Рис. 2. Туристично-ресурсний потенціал Тернопільського району

У Тернопільському районі функціонують три музеї – діяча українського визвольного руху, співзасновнику ОУН Ярославу Стецьку у с. Великий Глибочок, всесвітньовідомої оперної співачки Соломії Крушельницької у с. Біла та українського літературознавця Кирила Студинського у с. Кип'ячка. При школах і закладах культури відкриті кімнати-музеї історика М. Кордуби (с. Острів), полоніста С. Балея (смт. Великі Бірки).

На території Тернопільського району проводяться різні культурні й мистецькі заходи, які приваблюють багато відвідувачів і туристів. Наймасовішим з них є музичний фестиваль «Файне місто», який проводиться кожного літа біля Тернопільського аеропорту в околицях села Смиківці. За даними організаторів цей фестиваль відвідують кілька тисяч глядачів з різних областей України та сусідніх країн. У с. Байківці щороку проводиться фольклорний фестиваль «Дзига Бай» місцевого значення. При будинку культури с. Великі Гаї діє аматорський театральний гурток, який виконує вистави по населених пунктах району.

Тернопільський район є одним з лідерів по промислому та сільськогосподарському виробництву в області. Промислові підприємства району у 2014 р. реалізували продукції на 549 млн. грн. Провідними галузями індустрії є електротехнічна, металообробна, паперова, будівельних матеріалів, харчова. Найбільший обсяг промислового виробництва забезпечує спільне українсько-німецьке підприємство «СЕ-Бортнетце–Україна», яке розташоване у с. Байківці. Цей завод у забезпечує близько 70 % обсягів промислового виробництва району. Іншими провідними промисловими підприємствами району є «Школярник», «Марго» (с. Петриків), комбінат «Будніндустрія» (смт. Велика Березовиця), «Національний торговельний альянс» (с. Ступки), «Галіт» (с. Ступки), «Сім-Сім» (с. Острів), «М'ясовіта» (с. Драганівка). У районі також діють багато дрібних підприємств, які витовляють меблі, столярні та металопластикові

вироби, котли й механічне обладнання, ковбасні та хлібобулочні вироби, інші харчові продукти. Такі виробництва функціонують у селах Петриків, Драганівка, Довжанка, Підгородне, Біла, Плотича, Байківці, Великі Бірки, Чернелів-Руський, Великі Гаї, Острів.

Значну роль в економічному розвитку Тернопільського району відіграє аграрна сфера. Загальна площа сільськогосподарських угідь станом на 1.01.2015 р. становить 61,6 тис. га (82 % території району), з них ріллі – 50, 2 тис. га. Показник розораності сільськогосподарських площ (81,5 %) є одним з найвищих в області. В обсязі реалізованої сільськогосподарської продукції 61 % займає продукція рослинництва, 39 % – тваринництва. Головними галузями спеціалізації сільськогосподарських підприємств району є зернове господарство, буряківництво, картоплярство й овочівництво, а також молочне скотарство, свинарство й птахівництво. Найбільшими аграрними підприємствами Тернопільського району є ПАП «Агропродсервіс» (с. Настасів), ПМП «Агрон» (с. Товстолуг), ТОВ «Вікторія» (с. Байківці), «Агрофірма Медобори» (с. Скоморохи), ТОВ «Агрокомплекс» (с. Дубівці), фермерське господарство «Олійник» (с. Довжанка), ВАТ «Птахофабрика Тернопільська» (с. Великі Гаї).

У Тернопільському районі розвинута також соціальна сфера. У населених пунктах району діють 48 загальноосвітніх шкіл, 30 дошкільних закладів, 55 медичних закладів, 115 закладів культури (у т. ч. 3 музеї та 56 бібліотек). Працюють також 334 торговельні заклади, 279 побутових підприємств, 62 заклади харчування. Зі спортивних споруд функціонують один стадіон, 32 футбольних полів, 15 спортивних залів, 40 спортивних клубів, близько сотні спортивних майданчиків [1, с. 10-12]. Рекреаційна сфера у Тернопільському районі представлена санаторієм (терапевтичного профілю) та дитячим оздоровчим табором «Веселка», які розташовані у с. Петриків. У селах Підгородне та Острів при спортивних базах діють лижні траси, стрілецькі тири та спеціалізовані майданчики.

На території Тернопільського району, враховуючи його приміське положення досить розвинута туристична інфраструктура. Зокрема, транспортну мережу складають 94,7 км залізничних колій та 279,2 км автомобільних доріг, а також тимчасово недіючий міжнародний аеропорт «Тернопіль» у межах с. Смиківці. По території району проходять 5 магістральних залізниць та 5 автомобільних трас. До всіх населених пунктів району прокладені дороги з твердим покриттям, а також організовано автобусне сполучення.

Зклади розміщення туристів у Тернопільському районі (всього – 10 об'єктів) розташовані переважно біля об'їзної дороги м. Тернополя. До таких належать готелі «Джентльмен», «Братислава» (с. Петриків), «Камелот» (с. Великі Гаї), «Диканька» (с. Байківці). Окремі готельні заклади функціонують у с. Смиківці («Глобус плюс»), Великі Гаї («Акант», «На дубах»), Почапінці (мотель). У районі також діють садиби сільського зеленого туризму, які теж розміщують туристів. Такі заклади функціонують у селах Гаї-Шевченківські, Великі Гаї, Горішній Івачів, Малий Ходачків.

У Тернопільському районі діють 62 заклади громадського харчування. Серед них переважають невеликі кафе та бари, які розташовані поблизу автомобільних доріг. У деяких великих селах і селищах (Великі Гаї, Велика Березовиця, Петриків, Підгородне) також функціонують великі заклади харчування для святкування урочистих подій. Ресторани сконцентровані переважно поблизу м. Тернополя (села Петриків, Байківці, Великі Гаї, Смиківці). Найвідомішими та популярними закладами харчування у районі є «Джентльмен», «Братислава» (с. Петриків), «Гаїті», «На дубах» (с. Великі Гаї), «Пролісок» (с. Велика Березовиця), «Галицький замок» (с. Байківці), «Злагода» (с. Смиківці), «Чумацький шлях» (с. Підгородне).

З відпочинкових закладів найчастіше використовуються дитячий санаторій і табір «Веселка» у с. Петриків. Окремі відпочинково-оздоровчі заклади (сауни, оздоровчі процедури) діють у селах Великі Гаї, Петриків, Підгородне, Біла. Невеликі лікувально-оздоровчі комплекси функціонують для працівників агропідприємств у селах Настасів і Дубівці. Невеликі відпочинкові зони з певним набором послуг (місця для харчування, рибальство, купання) організовані на берегах ставків поблизу сіл Петриків, Довжанка, Горішній Івачів.

Найвідвідуваніші туристичні центри у Тернопільському районі розташовані переважно поблизу м. Тернополя. Важливим центром рекреаційного та історичного туризму є с. Петриків. У село Острів спрямовані потоки туристів-паломників, які прямують до чудодійного джерела та каплиці. До сусіднього с. Буцнів відвідувачів приваблюють неоготичний костел і старий міст-віадук. У селах Баворів, Скоморохи та Прошова розташовані старовинні церкви й костели які часто відвідують туристи. У с. Смиківці та Ступки часто вступають подорожуючі, щоб набрати цілющої води з освячених джерел. У селах Біла та Великий Глибочок більше розвинутий пізнавальний (відвідування музеїв), науковий, рибальський та рекреаційний туризм. З метою відпочинку та рибальства багато рекреантів прямують у с. Горішній Івачів. Важливими центрами лижного, велосипедного та рекреаційного туризму є приміські села Підгородне та Острів.

Перспективними туристичними центрами на території Тернопільського району можуть бути села Настасів (рекреаційний та оздоровчий туризм на базі бальнеологічних ресурсів), Мирлобівка (відпочинковий сегмент), Кип'ячка і Великі Бірки (пізнавальний та історичний), Плотича (пізнавальний та

оздоровчий), Дубівці (рекреаційний та велосипедний).

В межах Тернопільського району в останні роки туристами використовуються кілька апробованих туристичних маршрутів, які ще офіційно не затверджені органами влади. Наприклад, тернопільськими вело туристами часто використовуються такі маршрути як Тернопіль – Петриків – Острів – Буцнів, Тернопіль – Товстолуг – Баворів, Тернопіль – Плотича – Дубівці. Серед пішохідних туристів популярний паломницький маршрут з Тернополя до с. Острів через Петриків чи смт. Велика Березовиця. З культурно-пізнавальною метою діє маршрут Тернопіль – Біла – Великий Глибочок з метою відвідування музеїв та історичних пам'яток. Перспективними туристичними маршрутами (особливо для пішохідних, автомобільних чи велосипедних мандрівок) можуть бути Тернопіль – Плотича – Горішний Івачів (пізнавальний та рекреаційний туризм), Тернопіль – Курники – Дубівці (вдоль Товтровоного пасма), Тернопіль – Миролюбівка – Настасів (пізнавальний та рекреаційний).

Тернопільський район завдяки вигідному географічному положенню має розвинений туристично-ресурсний потенціал, що сприяє формуванню значних потоків туристів і рекреантів. Для території району характерний значний вибір природних туристичних ресурсів завдяки особливостям геології і гідрографії його поверхні, а також рослинності. У Тернопільському районі розташовано також багато цікавих історико-культурних об'єктів, переважно сакральних споруд і музеїв.

Література:

1. Інвестиційний паспорт Тернопільського району [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.oda.te.gov.ua/data/upload/publication/ternopilaska/ua/26004/pasport.doc
2. Природні умови та ресурси Тернопільщини. – Тернопіль: ТзОВ «Тернограф», 2011. – 512 с.
3. Рудакевич І. Р. Геопросторова організація туристично-ресурсного потенціалу приміської зони м. Тернопіль / І. Р. Рудакевич // Географія, економіка і туризм: національний та міжнародний досвід / Матеріали ювілейної Х міжнародної наукової конференції (м. Львів, 7 – 9 жовтня 2016 р.). – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2016. – С. 365 – 370.

Abstract:

Rudakevych I. DIRECTIONS OF THE USE OF TOURIST-RESOURCE POTENTIAL OF THE TERNOPIIL DISTRICT.

The components of the tourist-resource potential of Ternopil district and features of his territorial organization are considered. The location and use of natural tourism resources are analyzed. The significance and use of historical and cultural objects in the district is described. Proposed directions of development and tourist routes are offered.

Key words: Ternopil district, tourism, tourist facilities, tourist resources.

УДК 379.852

ПОДОРОЖ У КАЗКОВИЙ СВІТ “МЕДОБОРІВ”: ОПИС ЕКСКУРСІЙНОЇ ПОЇЗДКИ

Тетяна Грухіна

Технічний коледж ТНТУ ім. І. Пулюя, вул. Тарнавського 7, м. Тернопіль

E-mail: tktdtu@ukr.net

У статті подано матеріали для організації та проведення екскурсійної поїздки у туристично-привабливі райони Товтровоного кряжу та населені пункти східної частини Тернопільської області.

Розрахована подорож на один день, що фізично і емоційно не перевантажує туристів. Опис місць відвідування поєднує наукові факти тісно переплетені з народною творчістю. Центральним об'єктом подорожі виступає природний заповідник «Медобори» - це найвища форма охорони природи в Україні, адже Товтрове пасмо є унікальною пам'яткою природи та геологічного минулого, подібного якому немає в Європі.

Ключові слова: Медобори, природний заповідник, екологічна стежка, туристичні об'єкти, флора і фауна.

“Via est Vita” (дорога – це життя), - вважали римляни, закарбувавши цим висловом одвічне прагнення людини до пізнання світу. Рух є основою пізнання довкілля, людей, розширення власного всесвіту, основою самовдосконалення і саморозвитку.

Відомо, що туристично - рекреаційна сфера здатна нормалізувати відразу і фізичний і психоемоційний стан особи. Подорож дає людині змогу на певний час відокремитись від рутини